

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 24 januari 1891 kl. 12 midd.

Memorial, med den till innevarande Riksdag af fullmäktige i riksgäldskontoret afgifna berättelse.

Statsutskottet, som fått emottaga den af fullmäktige i riksgäldskontoret, enligt 70 § af det för detta verk senast utfärdade reglemente, till Riksdagen afgifna berättelse angående riksgäldskontorets ställning och förvaltning för den tid, som förflutit, sedan fullmäktiges berättelse till senaste Riksdag afgafs, får härmed till Riksdagens kännedom aflemla samma berättelse med tillkännagifvande, att utskottet framdeles under riksdagens lopp skall afgifva utlåtande om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning under den tid, berättelsen omfattar.

Stockholm den 24 januari 1891.

På statsutskottets vägnar:

Gustaf Sparre.

Fullmäktiges i riksgäldskontoret berättelse till 1891 års Riksdag.

Enligt 70 § af det vid sistlidna års riksdag för riksgäldskontoret utfärdade reglemente åligger det fullmäktige i nämnda kontor att till innevarande års Riksdag afgifva berättelse för den tid, som förflutit, sedan fullmäktiges berättelse till 1890 års Riksdag afgafs, hvilket fullmäktige härmed gå att fullgöra.

Som riksgäldskontorets hufvudbok för år 1890 ännu ej kunnat till fullo afslutas, få fullmäktige erinra, att en del i denna berättelse förekommande siffror vid bokslutet kunna komma att undergå någon förändring.

Riksgäldskontorets skulder.

(1890 års reglemente §§ 2 och 3.)

Enligt riksgäldskontorets hufvudbok för år 1889 utgjordes kontorets skulder vid nämnda års slut af:

oguldna kapitalbeloppet af 1860, 1875, 1878, 1880, 1886, 1887 och	
1888 års fonderade lån	kr. 258,913,247: 03
depositioner	» 151,014: —
samt diverse skulder.....	» 3,630,731: 33

Summa skulder vid 1889 års slut kr. 262,694,992: 36

Den *fonderade* skulden har, på sätt här nedan kommer att närmare visas, under år 1890 ökats genom försäljning af obligationer å tillhoppa

kr. 36,895,555: 56

men minskats genom dels amortering, dels konvertering å tillhoppa

» 36,296,203: 91

i följd hvaraf denna skuld i dess helhet under året ökats med

kr. 599,351: 65

Då den fonderade skulden vid årets början, såsom ofvan nämnts, uppgick till kr. 258,913,247: 03
 och under året ökats med nyssnämnda » 599,351: 65

utgjorde alltså den fonderade skulden vid 1890 års slut..... kr. 259,512,598: 68

Depositionerna (gamla femprocentlånet och Göta kanals reparationsfond) hafva under året ej undergått någon förändring och utgöra fortfarande..... » 151,014: —

Diverse skulder hafva, på sätt bilagan till denna berättelse i detalj utvisar — hufvudsakligen genom öfverlemnande från statskontoret till riksgäldskontoret af kassabehållningar till förvaltning — ökats med 4,677,073 kr. 29 öre till..... » 8,307,804: 62

Summa skulder vid 1890 års slut (de inom linien förda icke beräknade) kr. 267,971,417: 30

Då skulderna vid årets början, såsom här ofvan blifvit nämndt, utgjorde..... » 262,694,992: 36

hafva alltså riksgäldskontorets samtliga skulder under år 1890 till beloppet ökats med..... kr. 5,276,424: 94

För bedömande af riksgäldskontorets verkliga skuldsumma bör från beloppet af kontorets skulder vid 1890 års slut..... kr. 267,971,417: 30 afdragas beloppet af kontorets vid samma tid egande

fordringar och öfriga tillgångar » 67,676,438: 30

hvarefter återstår en skuld af » 200,294,979: —

Motsvarande belopp vid årets början utgjorde » 198,454,714: 11

hvidan riksgäldskontorets skulder under år 1890 ökats med..... kr. 1,840,264: 89

Riksgäldskontorets *inom linien balanserade skulder*, hvilka vid 1889 års slut utgjorde 11,254,314 kronor 4 öre, uppgingo vid 1890 års slut till 33,254,314 kronor 4 öre. Ökningen, 22,000,000 kronor, härleder sig derifrån, att de såsom grundfond för allmänna hypoteksbanken till denna bank öfverlemnade svenska 4 $\frac{1}{2}$ procent statsobligationer af den 1 juli 1861 å tillsammans 8,000,000 rdr rmt den 31 december sistlidna år blifvit, jemlikt samma års Riksdags beslut och kongl. förordningen den

16 maj 1890, utbytta mot sistsagda dag utfärdade svenska $3\frac{1}{2}$ procent statsobligationer å ett sammanlagdt belopp af 30,000,000 kronor.

1890 års ränte- och amorteringsanslag för de fonderade lånen hafva utgjort:

för 1860 års premielån	kr.	293,000: —	
» 1875 » lån	»	2,170,342: 22	
» 1878 » »	»	852,047: 83	
» 1880 » »	»	5,553,900: —	
» 1886 » »	»	1,907,826: 66	
» 1887 » »	»	663,654: 75	
» 1888 » »	»	800,000: —	
» 1890 » »	»	622,222: 22	12,862,993: 68
för amortering å statsskulden i dess helhet	kr.	85,333: 33	
		<u>Summa kr.</u>	<u>12,948,327: 01</u>

Genom dels fortsatta annuitetsbetalningar i enlighet med fastställda amorteringsplaner, dels konvertering och dels försäljning af obligationer, har riksgäldskontorets kapitalskuld för de fonderade lånen under år 1890 undergått följande förändringar:

	Kronor	Kronor	Kronor
1860 års premielån, upptaget mot obligationer å 2,400,000 thaler, bokförda till 2,000,000 thaler, har amorterats med och derigenom minskats till	141,111: 11		1,031,111: 11
1875 års $4\frac{1}{2}$ procents lån, bestående af tre emissioner, en å 20,250,000 riksmark, en å 18,000,000 riksmark, en å likaledes 18,000,000 riksmark, af hvilken sistnämnda tred-			
	Transport	141,111: 11	1,031,111: 11

	Kronor	Kronor	Kronor
Transport	141,111: 11		1,031,111: 11
je emission obligationer dock endast utlemnats till belopp af 3,241,800 riksmark, har amorterats med.....	226,400: —		
och till hela sitt återstående belopp konverterats med.....		34,416,000: —	
1878 års 4 procent lån å 1,500,000 pund sterling eller 37,650,000 francs, har amorterats med	255,692: 80		
och derigenom nedgått till 1880 års 4 procent lån, hvaraf utfärdats tre emissioner, hvar och en å 39,930,000 kronor, motsvarande 2,200,000 pund sterling eller 55,440,000 francs eller 44,880,000 riksmark, har amorterats med.....	1,089,000: —		16,665,432: —
och derigenom minskats till 1886 års 3 $\frac{1}{2}$ procent lån, å 72,000,000 kronor eller 81,000,000 riksmark, deraf vid 1890 års början var emitteradt ett belopp af 50,222,222 kr. 22 öre, har amorterats med.....	168,000: —		111,078,000: —
och derigenom minskats till Af 1887 års från innehafvarens sida ouppsägbara 3,6 procent obligationer,			49,625,333: 34
Transport	1,880,203: 91	34,416,000: —	178,399,876: 45

	Kronor	Kronor	Kronor
Transport	1,880,203: 91	34,416,000: —	178,399,876: 45
hvaraf vid 1890 års början var emitteradt ett belopp af 17,550,500 kronor, har under året ytterligare försålts ett sammanlagdt belopp af 1,340,000 kronor, hvarigenom skulden för detta lån ökats till			18,890,500: —
1888 års likaledes från obligationsinnehafvarnes sida uppsägbara 3 procent lån å 26,666,666 kronor 67 öre har under år 1890 icke undergått någon förändring utan utgör fortfarande			26,666,666: 67
Slutligen har 1890 års lån blifvit till hela sitt belopp försåldt, så att skulden för detta lån utgör ...			35,555,555: 56
Riksgäldskontorets kapitalskuld för de fonderade lånen, som sålunda under år 1890 amorterats med.....	1,880,203: 91		
och hvaraf under samma år konverterats		34,416,000: —	
uppgick alltså vid 1890 års slut, såsom ofvan nämnts, till			259,512,598: 68

Från den nu uppgifna skulden för de fonderade lånen böra dock afdragas dessa låns amortissementsfonders behållningar, vid 1890 års slut utgörande 2,019,367 kronor 11 öre.

Förutom ofvan uppgifna amortering hafva under år 1890 behörigen afförts de obligationer, hvilkas belopp, 69,000 riksmark, enligt faststald

amorteringsplan och verkställd utlottning, fallit å den vid amorteringstiden icke utlemnade andel af 1886 års lån.

Derefter återstående beloppet af osålda icke utlottade obligationer af nämnda lån utgör 24,192,000 riksmark.

De fonderade, ännu icke infriade lånen hafva under tiden till 1890 års slut amorterats med följande belopp, nemligen:

1860 års lån mot premieobligationer	kr.	4,302,222:	22
1878 » »	»	1,974,900:	—
1880 » »	»	7,668,375:	—
1886 » »	»	596,888:	89
		<hr/>	
		eller tillhopa kr. 14,542,386: 11	

Härtill bör dock läggas beloppet af den amortering, som egt rum å de numera konverterade lånen af åren 1855, 1858, 1860, 1861, 1864, 1866, 1868, 1870, 1872, 1875 och 1876, hvilken amortering utgör 31,673,529 kronor 34 öre, så att hela den hittills å den fonderade statskulden verkställda amortering uppgår till 46,215,915 kronor 45 öre.

Utom här ofvan specificerade skulder å tillhopa 259,512,598 kronor 68 öre hade riksgäldskontoret vid 1890 års slut följande *räntebärande* skulder, nemligen:

det så kallade gamla 5 procent lånet.....	kr.	10,125:	—
samt Göta kanals mot 5 procent ränta inestående reparationsfond	»	140,889:	—
		<hr/>	
		kr. 151,014: —	

1889 års Riksdag har, med anledning af 1888 års svenska tre procent statslåns upptagande, beslutat, att till de under riksgäldskontorets förvaltning stående liiquidations- och amortissementsfonderna skall årligen, räknadt från och med år 1890, utbetalas en annuitet, till belopp motsvarande fyra procent af den för detta lån erhållna valuta, eller 885,333 kronor 33 öre, af hvilken annuitet ränta å 1888 års lån främst skall utgå, men återstoden användas till amortering å statsskulden medelst ökad utlottning eller obligationsinköp tid efter annan, samt att för år 1889 till liiquidations- och amortissementsfonderna skulle utbetalas, jemte hvad

som erfordrades till ränta å 1888 års lån, 71,111 kronor 11 öre, att på här ofvan angifna sätt för amortering användas.

Sedan fullmäktige med anledning häraf den 19 december 1889 beslutat, att i liiquidations- och amortissementsfondernas räkenskaper ett nytt konto skulle uppläggas för de medel, hvilka komme att afsättas och till fonderna öfverföras för att, på ofvan föreskrifna sätt, användas till amortering af statsskulden, samt att den särskilda amorteringsfond, som härigenom uppstode, skulle hållas alldeles afskild från allt öfrigt utan någon sammanblandning med medel, afsedda för andra ändamål, såsom betalning af ränta och omkostnader, hafva fullmäktige den 6 februari sistlidna år ytterligare beslutat:

att berörda amorteringsfond skulle benämnas »fonden för extra amortering af statsskulden»;

att denna fonds tillgångar skulle särskildt bokföras, och dessa såväl som fondens inkomster icke sammanblandas med riksgäldskontorets öfriga medel; samt

att fonden till följd häraf skulle erhålla egen kassaräkning, hvilken skulle i kassarapporten särskildt upptagas.

Samtidigt härmed läto fullmäktige till den sålunda beslutade fonden för extra amortering af statsskulden *ej mindre* från liiquidations- och amortissementsfonderna öfverföra det under år 1889 för amortering å statsskulden i dess helhet till dessa fonder utbetalda belopp kr. 71,111: 11 jemte derå upplupen ränta..... » 1,244: 98

Summa kr. 72,356: 09

än äfven utbetala det belopp, som enligt Riksdagens ofvanberörda föreskrift skulle under sistlidna år utbetalas för att användas till amortering å statsskulden i dess helhet, eller

» 85,333: 33

Summa kr. 157,689: 42

För att göra dessa fondens tillgångar räntebärande läto fullmäktige under mars månad sistlidna år för fondens räkning inköpa 1888 års svenska 3 procent statsobligationer till ett nominelt belopp af 197,000 riksmark, hvilka betingade ett pris af in alles..... » 157,036: 27

hvarrefter fondens kontanta behållning utgjorde kr. 653: 15

	Transp. kr.	653: 15
Sedan fonden den 1 nästlidne augusti godtskrifvits		
$\frac{1}{2}$ års ränta å nyssnämnda obligationer med	kr.	2,626: 67
	kr.	3,279: 82
hafva för fondens räkning ytterligare inköpts nominelt		
4,000 riksmark af 1888 års 3 procent obligationer		
till pris af in alles	»	3,172: 28
hwarefter återstod en kontant behållning af	kr.	107: 54
Den 8 i denna månad öfverfördes till fonden inne-		
varande års anslag enligt reglementets 3 §	»	85,333: 33
så att fondens kontanta behållning för närvarande utgör	kr.	85,440: 87
Af detta belopp hafva fullmäktige för inköp af		
43,000 riksmark af 1888 års obligationer anordnat att		
utgå den 1 instundande februari	»	34,128: 17
samt gått i författning om anskaffande af dylika obli-		
gationer för återstående beloppet	kr.	51,312: 70

Riksgäldskontorets fordringar och öfriga tillgångar.

(1890 års reglemente §§ 4—6.)

Vid slutet af år 1889 utgjorde dessa fordringar och tillgångar (de inom linien förda oberäknade)	kr.	64,240,278: 25
Under år 1890 hafva de ökats med	»	3,436,160: 05
och utgjorde således vid 1890 års slut	kr.	67,676,438: 30

Då det utdrag af riksgäldskontorets räkenskaper, hvilket fullmäktige såsom vanligt fogat vid denna berättelse, för hvarje särskild post utvisar förändringen med dessa fordringar och tillgångar, få fullmäktige, beträffande detaljerna häraf, hänvisa till samma räkenskapsutdrag och här endast erinra, att ökningen uteslutande härrör deraf, att de från statskontoret till förvaltning öfverlemnade kassabehållningar af riksgäldskontoret hållits den allmänna rörelsen till handa genom utlåning.

Af till betalning förfullna annuiteter å de från riksgäldskontoret till kanal- och jernvägsanläggningars utförande utgifna lån hafva nedan nämnda belopp ännu ej af vederbörande till riksgäldskontoret guldits å följande lån, nemligen:

För segelleds öppnande från Hattefura vid Venern till sjön Stora Lee:

Å detta lån, primitivt 800,000 kronor, skulle vid slutet af hvardera åren 1888—1890 inbetalts en annuitet af 5 procent eller 40,000 kronor, tillsammans kr. 120,000: —

Deraf har hittills endast inbetalts i afräkning å 1888 års annuitet » 4,477: 67

så att riksgäldskontorets förfallna fordran utgör..... kr. 115,522: 33

Vid 1889 års utgång utgjorde riksgäldskontorets förfallna fordran kronor 114,450: 33.

För utsträckning af Kinda båtled:

Utaf 1885—1890 årens annuiteter, utgörande för hvardera året 21,875 kronor eller tillsammans kr. 131,250: —

har i slutet af år 1890 inbetalts i ytterligare afräkning

å 1885 års annuitet » 10,790: 76

och återstå således förfallna oliqviderade kr. 120,459: 24

Vid 1889 års slut utgjorde riksgäldskontorets då förfallna fordran kr. 108,582: 52.

Lånet utbetalades under åren 1865—1870 med tillsammans kr. 437,500.

För anläggning af jernväg från Herrljunga öfver Venersborg till Uddevalla:

Utaf den vid 1890 års slut förfallna annuitet, motsvarande 5 procent å lånesumman, kr. 3,240,000, eller kr. 162,000: —

inbetalades den 30 sistlidne december » 62,000: —

och utgör riksgäldskontorets förfallna fordran likasom

vid 1889 års slut kr. 100,000: —

hvarå 6 procent öfverränta beräknas.

För jernvägsanläggning mellan Vislanda och Bolmen:

Å de vid 1885—1890 årens slut förfallna annuiteter å lånet, kr. 785,000, motsvarande 5 $\frac{1}{2}$ procent för åren 1885 och 1886

eller kr. 86,350: —

och 5 procent för åren 1887—1890 eller » 157,000: —

kr. 243,350: —

Transp. kr. 243,350: —
 inbetalades senast den $\frac{2}{11}$ 1886 i afräkning å 1885
 års annuitet kr. 10,682: 50
 och utgör således riksgäldskontorets förfallna fordran ... kr. 232,667: 50
 med 6 procent öfverränta tills liquid sker.

Den vid 1890 års slut upplupna öfverränta uppgick
 till » 32,239: 89

Riksgäldskontorets förfallna fordran vid 1889 års slut uppgick, obekräknadt öfverränta, till kr. 193,417: 50.

För jernvägsanläggning mellan Hultsfred och Vestervik:

Å den vid sistlidna års slut förfallna annuitet för detta lån eller 5
 procent å primitivt kr. 1,750,000 kr. 87,500: —
 har den 29 sistlidne december inbetalts i afräkning » 10,000: —
 och återstå således med derå löpande 6 procent öfver-
 ränta kr. 77,500: —

För jernvägsanläggning mellan Visby och Hemse:

Å detta lån, primitivt 500,000 kr., hafva 1889 och 1890 års annu-
 teter med 25,000 kr. för hvarterda året, eller tillsammans kr. 50,000: —
 icke blifvit inbetalda jemte öfverränta å 6 procent.

För jernvägsanläggning mellan Lenna och Norrtelje:

Å detta lån, som beviljats till ett belopp af 750,000 kr., hvaraf
 endast utbetalts kr. 746,197: 94
 skulle $4\frac{1}{2}$ procent ränta inbetalas:

under år 1887 kr. 18,000: —
 » » 1888 » 33,578: 91 » 51,578: 91

Kapitalafbetalning och ränta under år

1889 kr. 35,661: 66

Annuiteter den $\frac{1}{1}$ 1890 och $\frac{1}{1}$ 1891

å 37,309: 90 kr. » 74,619: 80 » 110,281: 46

kr. 161,860: 37

hvilka inbetalningar hittills icke blifvit verkställda.

Den vid 1890 års slut debiterade öfverräntan å 6 procent uppgick
 till kr. 16,663: 64.

För jernvägsanläggning mellan Vestervik, Åtridaberg och Bersbo:

Å 1890 års annuitet, motsvarande 5 procent å primitiva lånebeloppet 1,865,000 kr. eller kr. 93,250: —
 inbetalades vid förfallotiden eller årets slut i afräkning... » 45,000: —
 och utgör riksgäldskontorets förfallna fordran kr. 48,250: —
 med 6 procent öfverränta, tills likvid sker.

För jernvägsanläggning mellan Hvetlanda och Säfsjö:

Annuiteten, förfallen den 1 innevarande januari med 5 procent å lånebeloppet kr. 300,000 eller kr. 15,000: —
 har ännu icke blifvit erlagd, hvartill kommer öfverränta å 6 procent.

Hvad slutligen angår *Bergslagernas jernvägsaktiebolags* af riksgäldskontoret uppköpta obligationer, som, efter afdrag af den 15 i denna månad efter utlottning till inlösen förfallna likviderade obligationer å kr. 105,300, för närvarande uppgå till nominelt kr. 5,988,600: — har räntan å 5 procent icke betalats för tiden från den ¹⁵/₇ 1885, då kapitalet utgjorde kr. 6,399,000: —.

Vid sistlidna års slut utbalanserades en räntefordran af kr. 1,705,449: 34 och vid 1889 års slut kr. 1,641,133: 10.

Riksgäldskontorets *inom linien balanserade tillgångar*, hvilka vid 1889 års slut utgjorde 11,195,000 kronor, hafva under år 1890 genom det förut i denna berättelse omförmälda öfverlemnandet af ny grundfond för allmänna hypoteksbanken å 30,000,000 kronor ökats till 33,195,000 kronor.

Med anledning deraf att sistlidna års Riksdag berättigat *Borås jernvägsaktiebolag* att, med anlitande af bolagets reservfond, å bolagets skuld till riksgäldskontoret afbetala 300,000 kronor å tid, då fullmäktige i riksgäldskontoret finna sådant kunna utan förlust för staten ske, har emellan fullmäktige och aktiebolagets styrelse träffats öfverenskommelse, att berörda belopp skall till riksgäldskontoret inbetalas den 15 maj innevarande år. Vid denna tidpunkt kunna nemligen fullmäktige finna sådan användning för beloppet, att det af Riksdagen uppställda vilkoret för afbetalningens medgifvande uppfylles.

Af de från *jernvägshypoteksfonden* utlemnade lån, ursprungligen utgörande 7,864,000 kronor, har under år 1890 icke någon kapitalafbetalning egt rum. Deremot inbetalades å det enda numera kvarstående lånet den 13 innevarande januari 99,000 kronor, hvarefter fondens fordran för närvarande utgör 1,829,400 kronor i kapital.

Till utbetalning från riksgäldskontoret anvisade statsutgifter.

(1890 års reglemente §§ 7—15.)

Af det till *fortsättning af arbetena å stambanan norr om Sollefteå* för år 1890 på riksgäldskontoret anvisade anslag å 2,600,000 kronor har jernvägsstyrelsen lyftat:

den 22 februari	kr. 600,000: —
» 25 april	» 600,000: —
» 30 maj.....	» 1,000,000: —
» 15 augusti	» 400,000: —
	<hr/>
	kr. 2,600,000: —

Till inköp af Hudiksvalls jernvägsaktiebolags jernväg mellan *Hudiksvall och Näsvisken*, dess ombyggande till bredspårig samt utsträckande till norra stambanan vid Ljusdal och förseende med rörlig materiel beviljade 1885 års Riksdag, förutom eftergift af en riksgäldskontorets fordran hos nämnda bolag å 185,677 kronor 97 öre, ett anslag af 4,623,300 kronor, att utgå med 2,000,000 kronor år 1886, med 2,350,300 kronor år 1887 och 273,000 kronor år 1888.

Anslagsbeloppen för åren 1886 och 1888 samt 1,999,489 kronor 82 öre af anslaget för år 1887 anvisades att utbetalas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ock i riksgäldskontoret lyftat dessa belopp. Återstående 350,810 kronor 18 öre af anslaget för år 1887 skulle enligt Riksdagens beslut utgå till jernvägsaktiebolaget sålunda, att staten den 31 december 1887 till bolaget betalade dels mot erhållande af bolagets oguldna, i jernvägen in-tecknade obligationer ett deremot svarande belopp, beräknadt till 105,624 kronor 7 öre, dels ock ytterligare 245,186 kronor 11 öre.

Sistnämnda belopp har af riksgäldskontoret till bolaget, i mån af fullgjorda præstanda, utbetalts med 200,000 kronor i februari månad år 1888, 35,186 kronor 11 öre i juli månad år 1888 och 10,000 kronor under januari månad år 1889. Af återstående här ofvan omnämnda 105,624 kronor 7 öre hafva endast utbetalts 100,000 kronor, nemligen 95,000 kronor i april och 3,000 kronor i september 1888 samt 500 kronor i januari, 1,000 kronor i augusti och 500 kronor i september 1889; hvaremot 5,624 kronor 7 öre af den vid 1887 års slut förfallna köpeskillingen i riksgäldskontoret inestå, enär bolaget ännu ej till riksgäldskontoret aflemnat de i jernvägen in-tecknade obligationer, hvilkas erhållande utgör villkoret för sistnämnda belopps utfående.

Likaså inestå ännu i riksgäldskontoret 730 kronor 31 öre af köpeskillingen, 4,000,000 kronor, för den enligt 1879 års Riksdags beslut inköpta *Hallsberg—Motala—Mjölby* jernväg.

Af de 5,000,000 kronor, hvilka 1881 års Riksdag stälde till Kongl. Maj:ts förfogande till *låneunderstöd för enskilda jernvägar*, att utgå under åren 1882—1886, inestodo vid 1890 års början i riksgäldskontoret 3,802 kronor 6 öre af det Lenna—Norrtelje jernvägsaktiebolag beviljade lån. Sedan den tid, inom hvilken det, enligt kongl. brefvet den 13 november 1885, ålåg aktiebolaget att styrka sig hafva fullgjort de för lyftande af berörda låneandel fastställda vilkor, numera tilländagått, utan att bolaget till lyftande af beloppet sig anmält, har, på grund af samma bref, rätten till utbekommande af det sålunda inestående beloppet förfallit.

Likaledes till *låneunderstöd för enskilda jernvägar* beviljade 1886 års Riksdag en lånefond af 5,000,000 kronor, att utgå under fem år från och med år 1887 med 1,000,000 kronor årligen. Denna fond har af Kongl. Maj:t sålunda disponerats, att deraf tilldelats:

Skara—Kinnekulle—Venerns jernvägsaktiebolag	kr.	324,000: —
Svartelfs jernvägsaktiebolag.....	»	341,000: —
Halmstad—Bolmens jernvägsaktiebolag	»	824,915: —
Mellersta Blekinge jernvägsaktiebolag	»	1,120,250: —
Fogelsta—Vadstena—Ödeshögs jernvägsaktiebolag	»	300,000: —
Falu—Rättviks jernvägsaktiebolag	kr.	850,000: —
hvilket lån bolaget dock sedermera för Kongl. Maj:t anmält sig icke vara i tillfälle mottaga.		

Transport kr. 2,910,165: —

	Transport kr.	2,910,165: —
Mora—Venerns jernvägsaktiebolag.....	»	1,000,000: —
Vittsjö—Hessleholms jernvägsaktiebolag kr. 410,000: — hvilket belopp Kongl. Maj:t dock sedermera, i sam- manhang med bolaget beviljadt tillstånd till minsk- ning af den i kostnadsförslaget för jernvägen upp- tagna rullande materielen, nedsatt till	»	404,000: —
Mariestad—Kinnekulle jernvägsaktiebolag	»	305,000: —
För anläggning af jernväg från Klippans station å Hel- singborg—Hessleholms jernväg förbi Ljungby hed till Röstånga by	»	290,000: —
Skymnäs—Munkfors jernvägsaktiebolag.....	»	90,835: —
	Summa kronor	5,000,000: —

Af dessa lån har riksgäldskontoret hittills utbetalt:

åt Skara—Kinnekulle—Venerns jernvägsaktiebolag	kr.	324,000: —
åt Svartelfs jernvägsaktiebolag	»	341,000: —
åt Halmstad—Bolmens jernvägsaktiebolag	»	824,915: —
åt Mellersta Blekinge jernvägsaktiebolag	»	1,101,175: —
åt Fogelsta—Vadstena—Ödeshögs jernvägsaktiebolag ...	»	300,000: —
åt Mora—Venerns jernvägsaktiebolag.....	»	333,610: —
åt Vittsjö—Hessleholms jernvägsaktiebolag	»	210,000: —
åt Mariestad—Kinnekulle jernvägsaktiebolag	»	292,700: —
	Summa kronor	3,427,400: —

Till betäckande af anvisningar å den af 1883 års Riksdag beslutade *odlingslånefonden* hafva erforderliga fyllnadsbelopp för åren 1885 med 503,839 kronor 34 öre, 1886 med 824,315 kronor 26 öre och 1887 med 821,695 kronor 47 öre af riksgäldskontoret till statskontoret inbetalts. Härförutom har för år 1888 anvisats ett fyllnadsbelopp af 525,505 kronor 84 öre, hvaraf lyftats 500,000 kronor, och, jemlikt 1888 års Riksdags beslut, för år 1889 ett belopp af 365,406 kronor 34 öre, hvaraf dock ännu icke något blifvit lyftadt.

Den ränta, statskontoret har att för ifrågavarande försträckningar godtgöra riksgäldskontoret, är för de belopp, hvilka blifvit öfverlemnade före utgången af år 1889, bestämd till 4 procent för år, och för de belopp, som öfverlemnats under år 1890 eller kunna komma att öfverlemnas under innevarande år, till $3\frac{3}{4}$ procent för år.

Till *inköp af jernvägen mellan Luleå och gränsen mot Norge* anvisade sistlidna års Riksdag högst 7,000,000 kronor, att utgå från riksgäldskontoret med rätt för Kongl. Maj:t att lyfta beloppen, när Kongl. Maj:t funne sådant nödigt.

Af detta anslag har ännu icke något blifvit lyftadt.

Kassaförstärkning åt statskontoret.

(1890 års reglemente § 16.)

Kassaförstärkning åt statskontoret har icke ifrågakommit under år 1890.

På riksgäldskontoret anvisade kreditiv.

(1890 års reglemente §§ 17—20.)

Någon lyftning af berörda kreditiv har under den tid, denna berättelse omfattar, icke egt rum.

Af statskontoret till riksgäldskontoret för förvaltning öfverlemnade kassabehållningar.

(1890 års reglemente § 35.)

Vid 1890 års slut innehade riksgäldskontoret af statskontoret för förvaltning öfverlemnade kassabehållningar till belopp af kr. 2,450,000: —
 Häraf återbetalades den 2 januari 1890..... » 1,450,000: —
 då alltså återstod ett belopp af kr. 1,000,000: —

Under år 1890 hafva till riksgäldskontoret

öfverlemnats:

i april	månad	kr. 2,000,000: —
i oktober	»	» 4,000,000: —
i november	»	» 2,200,000: —

Summa kr. 9,200,000: —

Transport 9,200,000: —

Till statskontoret hafva återbetalts:

i mars	månad	kr. 1,000,000: —	
i september	»	» 1,000,000: —	
och i denna	månad	» 1,000,000: —	3,000,000: —

så att för närvarande å riksgäldskontoret innestå kr. 6,200,000: —
som levererats mot återbetalningsskyldighet en månad efter uppsägning.

Af statskontoret till riksgäldskontoret utbetalda, i riksstaten uppförda anslag.

(1890 års reglemente § 36.)

Till bestridande af riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader, aflöningar, annuiteter och räntor har riksgäldskontoret för 1890 under samma år fått från statskontoret mottaga 10,975,000 kronor, nemligen:

i januari	månad	kr. 1,200,000: —
i februari	»	» 1,500,000: —
i mars	»	» 3,500,000: —
i april	»	» 1,500,000: —
i augusti	»	» 1,000,000: —
i september	»	» 2,275,000: —

Summa kr. 10,975,000: —

Af enahanda anslag för innevarande år har statskontoret under denna månad till riksgäldskontoret levererat 1,000,000 kronor.

Riksdagskostnader.

(1890 års reglemente § 21.)

Enligt till 1890 års slut sig sträckande redovisning för verkställda utbetalningar till bestridande af kostnader för samma års riksdag hafva dessa uppgått till 530,060 kronor 55 öre, nemligen:

Bih. till Riksd. Prot. 1891. 4 Saml. 1 Afd. 1 Häft.

arfvoden och resekostnadsersättningar för Andra Kam-	
marens ledamöter	kr. 280,911: 59
arfvoden och traktamenten för kansli- och vaktbetjening	» 130,728: 46
trycknings- och häftningskostnader	» 93,040: 66
diverse utgifter	» 25,379: 84

Riksgäldskontorets inkomster och kassaräkning.

(1890 års reglemente §§ 32—43.)

De under år 1890 till riksgäldskontorets kassaräkning influtna medel, behållningen vid årets början 1,581,523 kronor 46 öre oberäknad, hafva uppgått till	kr. 68,950,194: 95
Samma räknings utgifter under året hafva utgjort	» 69,029,802: 41
utvisande dessa summor en omsättning under år 1890	
å riksgäldskontorets kassaräkning af	kr. 137,979,997: 36

För beskaffenheten och beloppet af de förnämsta bland dessa utgifter är å behöriga ställen i denna berättelse redogjort

De hufvudsakligaste *inkomstposterna* hafva utgjorts af:

kapital- och räntebetalningar å till vissa bestämda föremål utgifna lån	kr. 2,363,470: 36
inbetalning af tills vidare förräntade medel jemte ränta derå	» 6,379,627: 95
valuta för sålda 3,6 procent obligationer af år 1887	» 1,356,663: 25
indragen valuta för 1890 års lån	» 35,709,444: 44
af statskontoret till riksgäldskontoret för förvaltning öfverlemnade kassabehållningar	» 8,200,000: —
af statskontoret levererad anslag till riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader, aflöningar, annuiteter och räntor	» 10,975,000: —

Å riksgäldskontorets *kreditiv i riksbanken* lyftades den 1 juli innevarande år 500,000 kronor, som återbetalades den 12 i samma månad.

Riksgäldskontorets utlåning.

(1890 års reglemente § 41.)

I enlighet med Riksdagens föreskrift hafva, i den mån behållningarna och riksgäldskontorets utgifter sådant medgifvit, riksgäldskontorets tillgångar gjorts räntebärande, och hafva i sådant hänseende utlemnats, från riksgäldskontorets kassaräkning 11,643,358 kronor 60 öre och från likvidations- och amortissemensfondernas kassaräkning 223,000 kronor.

De vid 1890 års slut utestående, tills vidare förräntade medlen utgjorde i kapital:

från riksgäldskontorets kassaräkning utlemnade:

mot reverser och depositionsbevis.....	kr. 8,526,800: —
» uppköpta obligationer	» 1,452,408: 17
	<u>Summa kr. 9,979,208: 17</u>

från likvidations- och amortissemensfonderna utlemnade:

mot uppköpta obligationer.....	kr. 1,959,710: 25
Den genom riksgäldskontorets ifrågavarande lånerörelse för år 1890 uppkomna vinst utgör:	
för riksgäldskontoret.....	kr. 205,137: 81
» likvidations- och amortissemensfonderna	» 82,413: 18
	<u>Summa kr. 287,550: 99</u>

Riksgäldskontorets upplåning.

Sedan fullmäktige i januari månad 1889 beslutat utfärda en andra emission å 10,000,000 kronor af 1887 års svenska 3,6 % statslån samt häraf, på sätt fullmäktige i sin till sistlidna års Riksdag afgifna berättelse förmält, till 1889 års slut utlemnats 7,550,500 kronor, har af nämnda lån under år 1890 ytterligare försålts dels till kurs af 100 $\frac{3}{4}$ procent ett nominelt belopp af 340,000 kronor, dels till kurs af 100 $\frac{1}{2}$ procent ett nominelt belopp af 1,000,000 kronor samt under innevarande månad till förstnämnda kurs 11,000 kronor. Osåldt återstår för närvarande ett belopp af 1,098,500 kronor.

I skrifvelse till statsutskottet vid sistlidna års riksdag anmälde fullmäktige upplägget af 1890 års $3\frac{1}{2}$ % lån å 40,000,000 riksmark, jemväl förskrifvet i motsvarande belopp kronor, pounds sterling och francs, hvilken skrifvelses innehåll af statsutskottet delgafs Riksdagen genom memorial (n:o 22) af den 21 februari s. å.; och innehåller Riksdagens senast församlade revisorers berättelse angående riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning en fullständig redogörelse för berörda lånetransaktion.

I sammanhang med redogörelse för verkställd upplåning få fullmäktige meddela, att jernvägshypoteksfonden af sin skuld till riksgäldskontoret återbetalt i kapital, under år 1890 43,405 kronor 5 öre och under innevarande månad 8,693 kronor 16 öre, med hvilka återbetalningars sammanräknade belopp, 52,098 kronor 21 öre, den eljest erforderliga och medgifna upplåningen alltså, enligt gifna bestämmelser, minskats.

Enligt hvad fullmäktige i sin berättelse till 1889 års Riksdag meddelat, blef, med anledning af det af 1888 års Riksdag åt fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret gemensamt lemnade uppdraget i fråga om de byggnader för Riksdagen m. m. och riksbanken, som Riksdagen beslutit skola uppföras å Helgeandsholmen, den 24 maj 1888 utsedd en komité — den s. k. riksdagshuskomitén — åt hvilken fullmäktige efter hand uppdragit utförandet eller beredandet af de flesta bland de åtgärder, som påkallats i och för verkställigheten af Riksdagens beslut i frågan.

Ledamöterna i denna komité voro från början och äro fortfarande: af bankofullmäktige: herrar Törnebladh och L. O. Larsson samt af riksgäldsfullmäktige: herrar Sederholm och Wersäll, hvarjemte med dem i egenskap af sakkunnige adjungerats för behandlingen af tekniska frågor herrar generaldirektören C. G. Beijer, friherre B. A. Leijonhufvud och öfverintendenten Helgo Zettervall, för hvilka samtliga deras uppdrag förnyats den 27 mars 1890.

Öfver sin verksamhet, sedan redogörelse därför senast lemnats, eller den 20 januari 1890, har komitén i en till fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret ställd berättelse meddelat uppgift. Och då fullmäktige i och för kännedom om de ärenden, som hos fullmäktige behandlats med anledning af det dem gifna uppdraget, beträffande riksdags- och

riksbankshuset, kunna hänvisa till de i komiténs redogörelse meddelade faktiska uppgifter om dessa ärendens gång och förlopp, hafva fullmäktige bland bilagorna till denna berättelse intagit samma redogörelse med bilagor.

Till hvad komitéen anfört torde fullmäktige ej behöfva lägga annat än redogörelse för byggnadsfondens för riksdags- och riksbankshus ställning vid 1890 års början och slut:

Den 1 januari			Den 31 december	
35,058	24	Innestående å folioräkning i riksbanken.....	52,152	06
		Kapital: Räknta:		
		Riksgäldskontorets 4 % obligationer af år 1880 å nominelt kr.		
922,339	60	913,308: — kr. 913,308: — 9,031: 60		
		D:o 3,6 d:o af år 1887 å nominelt kr.		
3,766,982	50	3,810,500: — » 3,812,320: — —		
		Stockholms intecknings- garantiaktiebolags 3½ % d:o å nomi- nelt kr. 250,000: — » 238,750: — 2,163: 20		
240,913	20			
		kr. 4,964,378: — 11,194: 80	4,975,572	80
4,916	99	Förskott mot redovisning af riksdagshuskomitéen	24,914	99
4,970,210	53		5,052,639	85

Beträffande den post å kr. 24,914: 99, som upptagits såsom »förskott mot redovisning af riksdagshuskomitéen» få fullmäktige endast meddela, att, enligt hvad af komiténs medelsredovisning för 1890 framgår, komitéen nu redovisat för kronor 22,392: 09, hvadan alltså ett deremot svarande belopp kan afföras.

Hvilka byggnadsfondens utgifter varit under 1890 framgår till en del af komiténs medelsredogörelse, i det att komiténs inkomster (förskott)

jemväl äro utgifter från fonden. Hvad öfriga utgifter angår, hafva dessa hufvudsakligen utgjorts af utbetalningar å anslaget till nytt hofstall å Artilleriplanen af tillsammans kronor 99,500: —, återbetalning af en från riksgäldskontoret i slutet af 1889 erhållen försträckning för betalning af köpeskillingen för bazarbyggnaden kronor 250,000: — samt slutligen inköp af nominelt kronor 45,000 i riksgäldskontorets 3,6 % obligationer till kurs af $100\frac{3}{4}$ % jemte godtgörelse af upplupen ränta, tillsammans kronor 45,868: 50.

Stockholm den 22 januari 1891.

Er. Gust. Boström.

Ålb. Anderson.

Per Samzelius.

J. Nordenfalk.

Edv. Sederholm.

Claës Wersäll.

Otto M. Höglund.

P. R. Rabe.

*Riksdagshuskomiténs berättelse 1891.***Till herrar fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.**

I sin till herrar fullmäktige den 20 januari 1890 afgifna berättelse har riksdagshuskomitéen lemnat redogörelse för de uppdrag, komitéen till dess erhållit, i och för verkställighet af Riksdagens beslut i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af nya byggnader för Riksdagen och riksbanken. Jemte det komitéen tillåter sig att till denna berättelse hänvisa i hvad den afser hittills afslutade uppdrag, såsom inköpet af bazarbyggnaden, underhandlingarna angående tvättinrättningen vid Norrbro m. m., får komitéen här endast närmare redogöra för sin verksamhet under år 1890 och 1891 intill denna dag.

Efter det den pristäflan, som utlystes för anskaffandet af ritningar till de ifrågavarande byggnaderna, så till vida lemnat otillfredsställande resultat, att ur densamma icke framgick någon så beskaffad ritning, som kunde läggas till grund för byggnadsföretagets utförande, har komiténs hufvuduppgift under det sistförflutna året varit att söka anskaffa en antaglig, dylik ritning. Och, på sätt i den år 1890 afgifna berättelsen förnämlts, voro redan vid tiden för dess afgifvande eskissplaner under arbete. Ifrågavarande eskisser, hvilka öfverintendenten Zettervall åtagit sig att utarbета, blefvo i februari månad i konsept förelagda komitéen och därefter inom komitéen närmare granskade. Sedan med anledning af dervid framställda erinringar några ändringar blifvit af författaren vidtagna, renritades eskisserna samt öfverlemnades tillika med en, enligt fullmäktiges medgifvande, förfärdigad modell af byggnaderna jemte angränsande hus och områden till herrar fullmäktiges bedömande, hvarjemte skisserna enligt anbud och på bekostnad af enskild person reproducerades och spriddes bland allmänheten.

Komitéen, som dels icke tilltrorde sig att, utan inhemtande af sakkunnigt yttrande angående förslaget, anmäla detsamma till slutlig pröfning och dels måste fästa särskild vikt vid att erhålla dylikt yttrande från fullt opartiskt håll, föranleddes med afseende härå föreslå herrar

fullmäktige att i och för det uppgjorda förslaget bedömande vända sig till danska etatsrådet F. Meldahl, en man, hvilkens särskilda sakkunskap i fråga om byggnader af nu förevarande slag, och hvilkens framstående egenskaper såsom konstnär och bedömare på byggnadskonstens område äro allmänt kända. Sedan etatsrådet på gjord framställning förklarar sig villig utföra uppdraget och för sådant ändamål i juli månad 1890 infunnit sig härstädes, afgaf han bilagda yttrande (se Bil. A), till hvilket såväl som till komiténs derå i sammanhang med uppgörandet af nya ritningar, på sätt här nedan förmäles, afgifna svar (se Bil. B) komitén tillåter sig hänvisa.

Af etatsrådets yttrande samt komiténs svar framgår, att etatsrådet i åtskilliga afseenden icke gillat de sålunda framlagda förslagsritningarna, utan ansett vissa ändringar i dem böra göras. Med anledning häraf har öfverintendenten Zettervall i flere delar, särskildt hvad beträffar riksdagshusbyggnaden, omarbetat det ursprungliga förslaget. De sålunda uppgjorda nya ritningarna jemte den efter dem ändrade modellen hafva granskats af etatsrådet Meldahl, som för detta ändamål ånyo infann sig härstädes i slutet af december månad 1890. Då emellertid etatsrådet icke hade tillfälle att uppehålla sig här så länge, att han kunde före sin återresa afgifva sitt nya yttrande, blefvo, enligt hans yttrade önskan, ritningarna tillhandahållna etatsrådet i Köpenhamn, för hvilket ändamål komiténs arkitektbiträde Ar. Johansson anmodades dit afresa. Sedan granskningen der fullbordats, mottog komitén den 12 dennes etatsrådets skriftligen affattade yttrande, hvilket här bifogas (se Bil. C).

Ehuru komitén icke ännu hunnit närmare taga i öfvervägande de mindre ändringar i förslagsritningarna, hvilka må befinnas nödiga eller lämpliga med anledning af etatsrådets senaste yttrande, anser sig komitén dock redan nu kunna uttala, att komitén antagligen varder i tillfälle underställa herrar fullmäktige ett definitivt förslag till godkännande i den mån, att detaljarbetena i och för ritningarnas fullbordande må kunna börja. Härvid bör dock erinras, att i alla händelser måste förbehållas komitén rätt att under arbetets gång underställa fullmäktige sådana afvikelser, som, utan att rubba det väsentliga i förslaget, under det närmare studium, hvartill detaljernas utarbetande föranleder, må finnas lämpliga. Det ifrågavarande godkännandet är emellertid af vigt jemväl därför, att derförutan icke kunna vidtagas de åtgärder och framställningar, som erfordras med afseende på Helgeandsholmens reglering.

I de komitén efter hand meddelade uppdrag ingår, på sätt i komiténs åren 1889 och 1890 afgifna berättelse jemväl omförmäls, undersök-

ningar af tomt och grund å Helgeandsholmen m. fl. dermed sammanhängande arbeten. Hithörande ärenden och åtgärder hafva närmast ledts af generaldirektören Beijer med biträde af kapten Alb. Amundson, hvilka afgifvit en till komitén stäld berättelse, som här meddelas (se Bil. D).

Under år 1890 hafva, enligt hvad kongl. brefvet den 16 maj samma år gifver vid handen, definitiva ritningar till hofstallbyggnaden å Artilleriplanen blifvit fastställda, och kostnaden för nämnda byggnad beräknad till en million kronor. Arbetena å byggnaden hafva äfven påbörjats, men om den tid, då de kunna vara fullbordade, är komitén icke i tillfälle att nu uttala sig. Önskvärdt vore emellertid, att någon del af Helgeandsholmen snarligen för vissa angelägna arbeten med afseende på strandregleringen kunde vara åt komitén upplåten. I förmodan att hinder härför ej möter och med afseende på såväl nu rådande, jemförelsevis låga pris å allt slags virke som ock svårigheten att på en gång upphandla hela det betydliga parti pålar och timmer, som för Helgeandsholmens ordnande och bebyggande kommer att erfordras, har komitén hos herrar fullmäktige begärt och den 27 sistlidne november erhållit bemyndigande att infordra anbud å en del af behöfliga pålar och timmer. Tiden för ingifvande af anbud härå tilländagar den 15 i denna månad.

I fråga om komiténs tillgångar och utgifter under året får komitén meddela följande uppgift:

Vid 1890 års början hade komitén en behållning å folioräkning i riksbanken af.....	kr.	6,379: 09
samt har under året erhållit förskott å tillhoppa	»	20,000: —
	Summa kr.	26,379: 09

Af detta belopp har utgifvits.....	»	22,392: 09
så att behållningen den 1 januari 1891 utgjorde.....	»	3,987: —
af hvilken behållning å folioräkningen		
innestodo	kr.	3,977: 08
samt i kassan innelågo kontant	»	9: 92
	»	3,987: —

Af utgifterna, för hvilka fullständig, af verifikationer åtföljd, redovisning nu aflämnas, får komitén här endast angifva de större posterna:

<i>Arfvoden</i> enligt särskilda af herrar fullmäktige meddelade beslut till 2 af komiténs adjungerade ledamöter,* till komiténs ingenjörbiträde, sekreterare och redogörare samt vaktmästare äfvensom till de arkitekter, som under en del af året varit hos komitén anställda	kr.	8,244: —
Anskaffandet af och komplettering af <i>modeller</i> till riksdags- och riksbankshusen å Helgeandsholmen enligt de särskilda under året uppgjorda förslagsritningarna samt ställningar och anordningar för desamma	»	2,650: —
Utgifter med afseende på arbetena i och för Helgeandsholmens reglering	»	7,962: 10
Öfriga utgifter och omkostnader	»	3,535: 99
		Summa kr. 22,392: 09

Stockholm den 13 januari 1891.

På riksdagshuskomiténs vägnar:

R. Törneblad.

C. R. Troilius.

* De af komiténs ledamöter, som tillhöra fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, hafva *icke* af komitén eller eljest i och för komitégöromål erhållit någon ersättning.

Bil. A.

Til Rigsdagshuskomitéen.

Efter i Henhold til den høitærede Komitees Skrivelse af 20:de f. M. at have sat mig ind i det af Hr Overintendant Zettervall i Tegning og Model udarbejdede Projekt til en ny Rigsdagsbygning og en ny Rigsbankbygning i Stockholm og efter at have undersøgt Forholdene paa selve Byggestedet, undlader jeg ikke at udtale følgende:

Efter mit Skjøn maa der ved Behandlingen af denne Sag stilles følgende Spørgsmaal:

I. Er den af Rigsdagen vedtagne Byggeplads benyttet saaledes i det foreliggende Projekt, at der er taget Hensyn til de Fordringer, der maa stilles til en god Regulering af Strømforholdene, af Terrainet og af Færdselslinien ved Helgeandsholmen?

II. Yder det nævnte Projekt i kunstnerisk Henseende en god Løsning baade lige overfor Hensynet til Slottet og Hensynen til Byen, og opfylder det tillige de Fordringer i monumental Retning, som man maa stille til en Rigsdags- og en Rigsbankbygning?

III. Viser Projektet at Byggepladsen er stor nok til att rumme de Lokaler, Rigsdag og Bank behøve, samt dem, som ere angivne i det i sin Tid udfærdigede Program?

IV. Ville Udgifterne, som Projektets Gjennemførelse kræver, holde sig indenfor de kalkulerede Beløb?

ad Spørgsmaal I: *Strømforholdene.*

Ifald man følger det foreliggende Projekt, ville Strømforholdene væsentlig forbedres; thi ved att bortskjære circa 18,800 □-Fod af Helgeandsholmens nordre Del, vil man udvide Strømprofilet saameget, at man i Fremtiden efter Behov vil kunne give Målaren et større eller mindre Afløb.

Det er endvidere utvivlsomt, at man, ved att foretage denne store Bortskjæring, vil komme til at føre Strømmen mere ligelig in paa Norr-

broens Piller, hvilket vil have tilfølge, at Strømmen ikke vedblivende vil underskylle den nordre Pille. Herved vil man formeentlig undgaae en fremtidig, bekostlig Ombygning af denne del af Broen.

Hvad angaaer *Reguleringen af Terrainet og af Færdselsveien*, da maa det ogsaa erkjendes, at den valgte Byggeplads er benyttet med stor Skjønksomhed og Snille. Terrainet foran Rigsdagsbygningens östre Façade er löftet i Höide med Norrbro, og ved Appariller og Trapper föres man fra en stor, monumentalt anlagt Plads op mod selve Bygningens Hovedindgang.

I en Afstand af 20—35 Fod fra selve Quailinierne langs Strömgatan og langs Slottet er der anlagt de Skraaplaner, som udligne Niveauforskjellen imellem Drottninggatan, Myntgatan og Norrbro.

Drottninggatan er, som vedtaget af Rigsdagen, forlænget i lige Linie tværs over Holmen, hvorved den önskede Isolation af Rigsbanken er opnaaet. Vest for denne Gade er Riksbankbygningen anbragt paa et Terrain, der mod Vest atter sænkes til 19 Fod over »Slusströskeln», og langs Quailinien udenom Bygningen mod Vest er der anlagt en Færdselsvei af circa 20 Fods Brede, hvilket bevirker, at man kan drage Nytte af Rigsbankens nederste Etage, som om den laae helt frit, og sparer Opførelsen af en bekostelig, höi Quaimur og en större Opfyldning.

Men her maa dog reises den Indvending, att Quaien mod Vest og Bygningens Kjældergulv kun ligge circa 19 Fod over »Slusströskeln», altsaa i samme Höide som den höieste Vandstand.

Det bör her utvivlsomt tages under nöie Overveielse, om man ikke burde löfte Quai og Kjældergulf mindst 2 Fod; thi man bör ikke löbe den Risiko, at Bankbygningen og Quaien nogensinde komme under Vand, eller udsætte dem for de Fölger, som en altfor lav Beliggenhed medfører.

Plananlægget er endvidere ordnet saaledes, at man, ifald det maatte vise sig rigtigt at opgive den lige Gjennemførelse af Drottninggatan, da kan udvide den buede Quailinie og före Drottninggatans Færdsel mod Vest rundt om Bankbygningen, Noget, der i kommende Tider maaske kan faae sin store Betydning.*

ad Spörqsmaal II. *De kunstneriske Hensyn.*

Stockholms Slot er en kostelig Juveel, men Juvelen har endnu ikke på alle Sider faaet sin passende Indfatning. Mod Ost og Nordost er Ind-

* Jeg er gaaet ud fra at der langs Quailinierne kun er tænkt Færdsel for Gaaende. Ifald der skal være Vognfærdsel Vest om Bankbygningen, da bör Quaien her udvides til en Brede af 40 Fod.

fatningen skjön og Juvelen værdig, men mod Syd, Vest og Nordvest er dette ikke Tilfældet. Efter det foreliggende Projekt vil nu Terrainet foran Slottets Nordfaçade blive frit, saa at man altsaa herefter overalt fra Gustaf Adolfs Torv kan overse den vældige, i sine Hovedlinier enestaaende, skjønne Slotsfaçade. Men medens man med bedste Villie ikke kan ödelægge en saa overvældende Storhed — thi den vil gjöre sig gjældende, selv om man blot skimter den bag Træerne — saa kan paa den anden Side den nye Rigsdagsbygning, naar den lægges i saadan Nærhed af Slottet og placeret som foreslaaet, selv komme til at lide under Virkningen af Slottets Storhed; denne Disharmoni vil atter indirekte virke tilbage paa Slottet, i det Helheden ödelægges. Det vil derfor blive nödvendigt, att man Vest for Norrbro ud til begge Sider af Pladsen foran Rigsdagsbygningen ligesom frembringer en mildrende Overgang ved Træplantninger. Men om dette, som om Alt hvad der i det Hele vedrører Virkningen af Rigsdagsbygningen, skal jeg nedenfor yderligere udtale mig.

Af det anførte framgaaer, at jeg ikke troer, at det foreliggende Projekt vil virke ödelæggende paa Slottet, men at man tvertimod Nord for Slottet vil faae Terrainet paa Helgeandsholmen reguleret og ordnet paa en for Slottet langt værdigere Maade end hidindtil.

Inod Vest — altsaa hvad der vedrører Udsigten fra Vasabro — vil man endvidere, istedet for en Bunke rönneagtige Huse og nogle store Trær, faae en monumental reguleret Gruppe af Bygninger, der ikke vil dække Slottet mere end det nu er dækket af, hvad der for Öieblikket findes der, og hvad der vilde fremkomme, ifald Helgeandsholmens vestre Dele bleve regulerede og udlagte til Parkanlæg; thi da matte et saadant Anlæg beplantes med Trær, og disse vilde — det kan man altnu se af de Trær, der findes i den vestre Del — inden kort Tids Förlöb dække Slottet ligesaa meget som den nye Rigsdags- og Rigsbankbygning ville gjöre.

Hvad angaaer Virkningen af den nye Bankbygning's Ydre, seet fra Vasabro, da maa jeg udtale, at det vilde være til Gavn, om Linierne i samme bleve noget simplere og roligere, hvilket vilde harmonere bedre med de store, enkelte Linier i Slottets nordvestre Parti, som altid ville rage noget op over de nye Bygningsanlæg. Vid en saadan Simplificering af Formen i Bankbygningen, vil hele det nye Bygningskomplex, ogsaa seet fra Vasabro, komme til at virke større og skjønnere.

Kan man nu altsaa, efter hvad jeg har framsat i Ovenstaaende, ikke sige, at det foreliggende Projekt vil skade Slottet i sin Skjönhedsvirkning,

men tvertimod, at det endog vil bidrage til at afhjælpe nuværende Mangler lige overfor Slottets Nordfaçade og Udsigten fra Vasabro, saa stiller Sagen sig dog noget anderledes, naar man spørger, hvad Virkning Slottet vil gjøre paa selve *Rigsdagshuset*. Her kommer man nemlig ind under den dominerende Virkning af de vældige Slotsformer. Vel er Rigsdagsbygningen saa smukt placeret paa Holmen, som det under de givne Forhold var muligt; foran Bygningen findes en stor, veldannet Plads; den ligger i en god Afstand — cirka 230 Fod — baade fra Slottet og fra Bygningerne langs Strömngatan, og selve Projektets Façader danne en smuk, rig Helhed og vidne om det Talent, vi Alle beundre hos Hr Overintendanten. Men de store Dimensioner i Omgivelserne, den store Plads og Nabobygningerne fordre efter min Mening langt mere markerede Façadeformer og Former, der have en fra Slottet afvigende Karakter, og her forekommer det mig, at man uden Skade kunde ændre Projektet, dels ved at forstærke Bredevirkningen, idet man skyder de fremspringende Endepartier helt ud til Enderne og dels ved at forstærke Hovedgesimsen i Lighet med Sansorinos' Bibliotek i Venedig, hvorved man ogsaa kunde opnaae at faae et nyttigt Tillæg af en Række Lokaler langs Façaderne i övre Etage under Taget.

Ved altsaa at gjøre Bygningen höiere, ved at foröge Höiden i Underbygningen og i Endepartierne, samt ved at gennemføre mere Relief langs hele Façaden, som ved f. Ex. at gjøre alle Pilastrer til Resoulithformer, vilde man give Bygningen en fra Slottet helt forskjellig Karakter, som vilde gjøre langt stærkere Virkning; og den vilde da navnlig løfte sig op over de horizontale Gesims- og Brydningslinier paa Slottets Endeparti, Noget, Öiet i höi Grad vil kræve.

Tanken at samle hele Rigsdagsbygningsskomplekset om et centralt Anlæg, som i Projektet söges löst ved et Midtertaarn, er vistnok god; men der findes i denne Del af Byen allerede slanke Taarnformer nok, og Taarnet voxer alt for spinkelt ud af det store Bygningsskomplex. En væsentlig större Brede omkring Taarnets nederste Del vilde hjælpe til at løfte og samle det Hele til en vægtigere Gruppe. Ifald det ikke lykkes at forme dette tilrette paa den antydede Maade, bör vistnok Kuppeltanken atter optages; den vil samle Alt til en stor Helhed, der skiller sig fra Slottet og den tilgrænsende Del af Byens Husformer og markere Bygningen, som den, der efter Slottet har den største Betydning i Stockholm.

Idet jeg varmt tilraader, at der i denne Retning gjøres Alt, hvad der blot kan gjøres, maa jeg tilföie, att navnlig Riksbankbygningens

Former ville være vel tjente med, att Rigsdagshuset saaledes løftes; thi den i det foregaaende antydede Løftning af Quaigaden og Kjældergulvet i Banken vil udkræve større Høide, ikke at tale om, at Rigsbankens Høide da ogsaa kan løftes, Noget, den navnlig trænger til, naar den sees fra Vasabro.

Jeg anseer det for en Selvfølge, at man ved Sidefaçaderne ligeledes maa stræbe efter Enkelthed og Storhed; ligesom jeg maa bemærke, at Gjennemkjørselaabningen i Rigsdagshusets nordvestlige og sydvestlige Hjørne ligeoverfor Drottninggatans Forlængelse trænge til nærmere Bearbejdelse, dels for at der kan skaffes god, fri Passage for Kjørende og Gaaende, og dels for at man i kunstnerisk Henseende kan faae de vanskelige Former til at stemme smukt sammen.

Men da det foreliggende Projekt kun er et Udkast, saa vil den høitærede Kunstner, som har udarbejdet det, ogsaa med Lethed kunne forme Alt tilrette, naar der kun gaves ham den fornødne Tid, Tillid og Midlerne til at gennemføre det Hele paa monumental værdig Maade, som Opgavens Storhed og Vigtighed kræver. Lykkes det den ærede Kunstner, saaledes, som antydet, at forstærke Virkningen af Rigsdagshusets og Bankens Former, saa at de ikke trykkes af Slottets Storhed, da have Rigsdagen og Banken ogsaa fundet en værdig Plads, som de, naar de skulle have en central Beliggenhed i Byen, ikke tilnærmelsesvis vilde have kunnet finde, hverken på Riddarholmen eller i Artilleriplanen, og i Kungsträdgården kun ved helt at tilintetgjøre dette smukke Parkanlæg.

Hvad angaaer Rigsdagsbygningens Indre, da er dette udført paa en smuk, arkitektonisk Maade; Vestibule, Foyer, Hovedtrappe og Sale ere saa godt formede, som man i et Udkast blot paa nogen Maade kan fordre det. Alt, hvad der er angivet, tilsteder yderligere god Udvikling og rigelig Anvendelse af Skulptur og Maleri, uden hvis Hjælp det nu engang ikke er muligt at skabe et skjönt og tiltalende Hele af nogen fremragende Bygning, der skal have varig Værd og historisk Betydning.

ad Spørgsmaal III. *Bygningernes Rummelighed for Nutid og Fremtid.*

Vil man besvare dette Spørgsmaal, maa man først undersøge, om Projektet opfylder de Fordringer, Programmet indeholder.

Saavidt jeg kan se, har Hr Overintendanten med stor Talent vidst at drage Nytte af de givne Arealer. Indgangene, Vestibulen, Korridorernes Hovedlinier ere godt anlagte, og Placeringen af de større og mindre Trapper er god. Salene ligge godt, og den ottekantede Form vil vise sig gavnlig i akustisk Henseende, naar man fastholder den Fordring, at ethvert

Medlem skal tale fra sin Plads. Kun vil jeg tillraade, at Midtervinduet i Salenes Lofter gjøres en Del større, nævnlige af Hensyn til de mørke Vinterdage og den Forringelse i Lys, som Sne, Is og Kulrøg medfører. Jeg skal derimod af akustiske Hensyn fraraade at forøge Salenes Høide.

Hvad angaaer Rumfordelingen, forekommer det mig, at Projektet ikke fyldestgjør Programmets Fordring om et Værelse for Statsraadene ved 2:det Kammer, og at dette utvivlsomt bør skaffes tilveie, selv om det kun bliver et Værelse paa ét Fag.

Jeg skal endvidere henstille, om det er heldigt, at Presidenten og Statsraadene have fælles Forværelse. I Betragtning af, at det politiske ofte saa stærkt nuancerede Liv afföder Forhold, hvor man tidt ønsker at kunne bevæge sig uden at iagttages, vilde det vistnok være klogt at skille disse Rum fra hinanden, selv om det fælles Samtalsværelse for begge Kamres Medlemmer derved blev noget mindre. Som Bygningsplaceringen er, vil den daglige Færden dog trække sig mod Østsiden, Foyeren vil da blive Hovedopholdsted, og det fælles Samtaleværelse vil derfor kunne taale at formindskes. Muligvis kræver dette en lille Forandring i Planinddelingen; ifald saa er, tilraader jeg ogsaa at gjøre Foyerbreden 3 à 4 Fod større; 20 Fod er lidt for smalt. Lige ved Vestibulen, altsaa der, hvor Størsteparten af Rigsdagens Medlemmer gaaer ud og ind, burde vistnok ogsaa Post-, Telegraf- och Telefonlokalet ligge; selv om man herved berøver Foyeren ét Fag.

Jeg tillader mig endvidere at antyde, at det vistnok vilde være gavnligt, om Bitrapperne ved de to Kamres Sekretariater i 1:ste Etage bleve lagte saaledes, at Ikke-Medlemmer af Rigsdagen, der søge Sekretariatet, ei behøve at gaae igjennem Hovedkorridoren, der løber rundt om Salen, og altsaa ikke komme til at færdes iblandt Rigsdagsmedlemmerne; dette er en Fordring, men andetstedts har lagt stor Vægt paa.

Hvad angaaer Pladsen paa Tribunen, da troer jeg neppe, at Programmets Krav ville vise sig tilstrækkelige i Fremtiden. Man har saaledes andetstedts fordret reserverede Tribuneløgere for Damer, for ministerielle Embedsmænd og navnlig i første Kammer for andet Kammer Medlemmer og omvendt. Det forekommer mig derfor, att Programmets Fordringer paa dette Omraade burde udvides.

At Lysgaardenes Areal kun er ringe, er ligesom saameget Andet en Følge af den stærkt inskrænkede Byggeplads og vil medføre, at man kommer til at forsyne Lysgaardene med hvide Vægge samt med særlige Apparater for Snesmeltning (Damp).

Hvad angaaer *Bankbygningen* forekommer det mig ogsaa, att Programmets Fordringer i det Hele ere fyldestgjorte. Vestibule, Trapper, Banksal, Korridor m. m. ere smukt anlagte, og Hovedleddene vel udformede. Om den noget eiendommelige Byggeform, som betinges af Byggegrunden, ikke her har hidført en Lempelse eller Opgivelse af berettigede Fordringer i Henseende till Lokalernes Beliggenhed og indbyrdes Forbindelse, det tør jeg ikke bestemt udtale mig om, da jeg ikke er saameget inde i den daglige Forretninggang i et Bankinstitut som det paagjældende, at jeg fuldt ud kan bedømme Planen i alle sine Enkeltheder.

At det ved Gjennemførelsen af begge Projekter vil vise sig, at der udkræves endél Plads til Ventilations- og Opvarmningskanaler, er en Selvfølge, men Omfanget vil her væsentlig rette sig efter de Opvarmnings- og Belysningsystemer, man maatte vælge.

Hvad angaaer det Spørgsmaal, om Projekterne indeholder de fornødne Reservelokaler, saa at Rigsdagens og Rigsbankens stigende Behov kan fyldestgjøres, da maa det ogsaa erkjendes, at slige Rum findes næsten overalt, saa at i alt Fald den nærmeste Tids Behov er varetaget. Skulde det i Fremtiden vise sig at Rigsdagen trængte til flere Lokaler, vilde man, ved at udskyde Justits-, Ombuds- og hele Rigsgjælds-Institutionen, kunde vinde betydelig Plads, saa at man altsaa for den Fremtid, der lader sig overskue, ikke behøver at nære Frygt for Mangel paa Plads til Rigsdagen, saafremt kun Medlemmernes Antal ikke bliver uforholdsmæssigt forøget.

Om der fra Rigsbanklokalet, saaledes som det nu er projekteret, kan udskydes Noget, og om denne Institutions Fordringer ville voxe ud over det i Programmet angivne, vover jeg ikke at have nogen Mening om; men det sér ud, som om der ogsaa her er Afdelinger, der kunde udflyttes, for at give selve Bankinstitutet mere Plads, ifald Fremtiden skulde vise, at dette var fornødent.

ad Spørgsmaal IV. *Den økonomiske Side af Sagen.*

Man vil indse, at det ikke er let for mig som Fremmed at udtale mig herom; thi dels kjender jeg ikke Arbeidsmaaden og Priserne for Arbeide og Materiale i Stockholm, dels afhænger Udgiften ved et Byggefortagende i allerhöieste Grad af Den, der administrerer og leder det Hele. Er det en klar, dygtig Mand med Decisionsevne og hele den administrative, kunstneriske og tekniske Begavelse, som udfordres, da kan der bygges langt billigere, end hvor disse Evner kun enkeltvis ere tilstede, og her vil den ældre Mand ved sine Erfaringer have Meget forud for den yngre.

Som Oplysning til denne Side af Sagen tilføier jeg dog Følgende:

I Köbenhavn koster en Kubikfod almindelig Husbygning ca 48 öre, medens man i Skaane, ifald jeg husker ret, ikke betaler mere end 35 öre pr Kubikfod Bygning.

Den her omhandlede Rigsdagsbygning, udmaaler omtrent 4,500,000 Kubikfod og Rigsbanksbygningen omtrent 1,350,000 Kubikfod, tilsammen 5,850,000 Kubikfod. Sættes prisen til 50 öre pr Kubikfod, giver dette en Sum af 2,925,000 Kronor. Men de udmærkede Teknikere, som staae til den ærede Komitees Raadighed, ville i Forening med den höitærede Overintendant, dog være langt bedre Veiledere paa dette Omraade end jeg.

Stilles nu til Slutning det Spørgsmaal, om Udgiften i det Hele staaer i et sundt og godt Forhold til hvad der opnaaes, da maa dette vistnok besvares med Ja; thi de tvende Institutioner ville vinde en fri Beliggenhed, saa central som det blot er muligt at faae den i Stockholm, en Beliggenhed, som utvivlsomt vil blive af allerstørste Betydning for Bankens Virksomhed, og som for Rigsdagens Medlemmer vil være meget bekvem i deres daglige Færden. Navnlig disse Sidste ville faae et Lokale, der i den Grad vil overstraale det Tidligere, at man bagefter neppe vil kunne forstaae, at man saalænge har fundet sig tilrette med det Gamle.

Alle Lokaler i den nye Rigsbankbygning ville vel ikke blive fuldt saa rummelige som de nuværende, men man vil faae Alt bedre samlet til den daglige Forretnings Ledelse, og Beliggenheden vil til dels blive friere. Det vil neppe være let i Stockholm uden langt større Offre at opnaae en saa vel placeret Bankbygning med saa central Beliggenhed.

At Udgiftsspørgsmaalet i væsentlig Grad hænger sammen med det tekniske Spørgsmaal, naar der er Tale om en Byggeplads, som den der her omhandles, er en Selvfølge. Men saa vidt jeg har hørt, ere Fundamenteringsforholdene paa de fleste Steder i Stockholm, hvor der kunde være Tale om at bygge for Rigsdag og Riksbank, ikke bedre end her. Ved Helgeandsholmen have omhyggelige Undersøgelser viist, at Undergrunden, paa et enkelt Sted nær, det sydvestre Hjørne, er forholdsvis gunstig uden bratte Klippeskraaninger eller vanskelige Lagdannelser. Ved Bortskjæringen og Nedbrytning af ældre Bygninger i den nordre Del af Holmen og Udgravning til Fundamenter vil man faae en væsentlig Del af den Fyld, man trænger til, og der vil ikke behöves saa stor yderligere Opfyldning for at løfte Terrainet i Höide med Norrbro. Selve Bygningerne ville ikke kræve saa bekostelige Fundamenteringsarbejder; derimod ville Quaimure og Stensætninger langs Syd- og Nordsiden af den

store Plads foran Rigsdagshuset hidføre et föleligt Plus i Udgifterne; men man bör ikke sky disse Omkostninger, naar man ser, hvad der herved opnaaes, nemlig Invinding af et helt Torv eller en Festplads foran en af Landets vigtigste Bygninger, en Plads af en saadan Udstrækning, at den vil kunne blive til noget særlig Stort og Skjønt, naar den i kommende Tider lidt efter lidt prydes med Statuer af Landets berömteste Mænd, saa at baade Fremmede og Landets egne Börn gjennem disse Afbildninger kunne lære Sveriges Historie at kjende. Billedhuggerkunsten vil her faae en stolt og skjön Opgave.

I det jeg efter Anmodning af den höitærede Komité fremsætter denne min Udtalelse, gjentager jeg, at jeg har betragtet Valget af Byggepladsen og Maaden, hvorpaa den skulle benyttes til Rigsdag og Rigsbank, som Noget, der var givet ved Rigsdagens Beslutning, og at jeg kun har anset det for min Opgave at udtale, hvorvidt det foreliggende Projekt fyldestgjör Programmets Fordringer og de Betingelser, Rigsdagen har stillet.

Da jeg muligviis kan have overseet Et eller Andet, hvorom den höitærede Komité yderligere kunde ønske at höre min Mening, tilföier jeg, at jeg fremdeles i alle Maader er til Komiteens Raadighed, ifald det skulde være fornödent.

Med særdeles Höiagtelse

Ærbödigt

F. Meldahl.

Kjöbenhavn den 11 August 1890.

Bil. B.

Till herrar fullmäktige får riksdagshuskomitén härhos öfverlemnade det af etatsrådet F. Meldahl, på anmodan, afgifva yttrande öfver de ritningar till riksdags- och riksbankshus, som, på uppdrag af komitén, innevarande år utarbetats af öfverintendenten Zettervall, och hvilka ritningar förut blifvit till herrar fullmäktige öfverlemnade; äfvensom för egen del, efter inhemtande af öfverintendentens uttalande i frågan, anföra följande:

Etatsrådet Meldahls yttrande är afdeladt i fyra särskilda punkter under formen af frågor, hvilka af etatsrådet besvaras. De äro af följande hufvudsakliga innehåll:

1:o. Har i förslaget byggnadsplatsens begagnats med hänsyn till de fordringar, som betingas af en god strömreglering, af terrängen och af kommunikationslederna?

2:o. Erbjuder förslaget en god lösning af byggnadsproblemet såväl med hänsyn till det närbelägna slottet som till staden och fyller det derjente de fordringar på monumentalitet, som böra ställas på en riksdags- och riksbanksbyggnad?

3:o. Utvisar förslaget, att platsen är tillräckligt stor för inrymmande af alla för Riksdagen och riksbanken erforderliga samt öfriga i byggnadsprogrammet angifna lokaler?

4:o. Kan förslaget genomföras utan öfverskridande af det beräknade kostnadsbeloppet?

Med afseende på den första af dessa frågor utfaller svaret afgjordt gynsamt för förslaget. Den anmärkning, som framställes, afser egentligen endast 1888 års program för den då utlysta pristäflingen, i det att etatsrådet framhåller, att kajen omkring riksbankshuset, liksom byggnadens källargolf, bör höjas med omkring 2 fot, på det att kaj och källargolf aldrig må komma under vatten.

Härvid får komitén erinra, att kajens föreslagna höjd är, enligt hvad af komiténs särskildt sakkunnige ledamöter uttalats, tillräcklig, men att, om så skulle anses lämpligt, höjning af partierna kan åstad-

kommas, hvarförutom en fullt betryggande isolering naturligtvis kommer att anordnas.

I *andra* punkten har etatsrådet, jemte uttalande af sitt erkännande åt förslaget yttre arkitektoniska anordningar och fasaderna i och för sig, besvarat den uppställda frågan, hvad förhållandet till slottet angår, så, att de nya riksdags- och riksbankshusen icke anses komma att i något afseende minska intrycket af slottets storhet eller skada dess monumentala skönhetsverkan, sedt vare sig från Gustaf Adolfs torg eller från Vasabron. Deremot har framhållits, att verkan af den nya bankbyggnadens yttre, sedt från Vasabron, skulle vinna i storhet och skönhet, om linierna blefve mera enkla och lugna, hvarigenom ock byggnaden skulle komma att bättre harmoniera med slottets nordvestra parti, hvilket i hvarje fall kommer att resa sig något öfver den nya byggnadsanläggningen.

Med afseende å hvad sålunda erinrats, har komitén, efter samråd med sina sakkunnige ledamöter, sökt åstadkomma de planförändringar, som äro nödvändiga för att upphäfva det något oroliga i linierna.

Med hänsyn till omgifningarnas dimensioner, den stora platsen och grannbyggnaderna, har etatsrådet, beträffande de nu ifrågavarande förslagsritningarna, gjort gällande, att byggnaderna fordra mera markerade fasadformer och former, som hafva en *från slottet afvikande karakter*, på det att riksdagshuset må kunna göra sig kraftigare gällande; och föreslår etatsrådet därför den ändring i förslaget, att ändpartierna utflyttas till hörnen — för åstadkommande af större breddverkan —; att byggnadens hufvudlist höjes, hvarigenom en ytterligare våning i öfra étagen under taket vinnes; att öfverbyggnad och ändpartier äfvenledes höjas, samt att fasaden genomföres med mera relief.

Med afseende på det stundom hörda talet om verkan af den »blifvande stenkolossen på den lilla holmen» torde etatsrådets uttalande i denna punkt vara värdt synnerlig uppmärksamhet. Komitéens nu ifrågavarande ritningsförslag utvisar, att ingen möda sparats för att nedbringa byggnadernas dimensioner. Genom etatsrådets yttrande torde vara tydliggjordt, hurusom holmen ingalunda är för liten för byggnaden. Komitén har därför intet att erinra mot en ändring i det syfte, etatsrådet framhållit såsom önskelig, men utförandet af sådan ändring måste dock i väsentlig mån blifva beroende af de tillgängliga eller påräkneliga byggnadsmedlen.

Etatsrådet framhåller vidare under denna punkt, att tanken på att samla riksdags- och riksbankshuskomplexen omkring en central anläggning

är god, men att, då den del af staden, som närmast gränsar till holmen, har tillräckligt med *smäckra* tornformer, tornets nedra del bör göras bredare, på det att det hela derigenom måtte sammanfattas och lyftas till en verkningsfullare grupp. Om detta icke skulle lyckas, anser etatsrådet kupolformen böra användas, emedan denna skulle samla allt till en stor helhet, bidraga att förläna byggnadskomplexen en från slottet och närliggande husformer skiljaktig karakter samt markera densamma såsom den betydelsefullaste i Stockholm näst slottet.

Det torn, som nu anbragts å riksdagshuset, har tillkommit med afseende på det under ritningarnas utarbetande allt mera klart insedda behofvet af en torn- eller liknande anordning, särskildt för utsigten från Vasabron och vester i allmänhet. Förebilden för tornet är hemtad från dylika anläggningar i andra länder. Skulle de smäckra tornformer, som förut finnas i närliggande delar af staden, anses inverka störande, synes svårighet ej möta att åstadkomma ett bättre sammanhang med byggnadsmassan; dock med iakttagande dervid af grupperingen i denna del af byggnadskomplexen. Härvid kan, om sådant finnes lämpligare, till äfventyrs kupolformen komma att användas.

Etatsrådet anser vidare, att riksbankshusbyggnadens former skulle vinna genom riksdagshusets höjande, och att den ökade höjden skulle verka fördelaktigt för anblicken från Vasabron.

Mot förra delen af detta uttalande har komitén intet att erinra, hvaremot detsamma i senare delen torde kräva ytterligare utredning, särskildt med afseende derpå, att bankhuset till det yttre skall framstå snarare såsom ett annex till riksdagshuset än såsom själfständig bygnad, hvadan bankhuset med afsigt gjorts väsentligt lägre än riksdagshuset såväl för åstadkommande af en god samverkan med detta som för utsigten åt slottet från Vasabron.

Etatsrådet har jemväl fäst uppmärksamhet derå, att äfven sidofasaderna böra anordnas i »enkelhet och storhet», samt att genomfarterna vid Drottninggatans förlängning fordra närmare bearbetning.

Härvid får komitén endast erinra, att sidofasaderna naturligtvis måste behandlas i öfverensstämmelse med hufvudfasaden så, att, om denna ändras, de förra ej kunna förblifva sådana, de i förslaget framstälts. Vidkommande genomfarten är i förslaget antydt, att en vidare bearbetning af densamma är nödvändig.

Den inre arkitektoniska anordningen har af etatsrådet lemnats utan någon anmärkning.

Gifvet är emellertid att, vid en omarbetning till mera storhet och kraft i det yttre, någon ändring i den inre anordningen erfordras.

I tredje punkten uttalar etatsrådet ett synnerligen fördelaktigt ömdöme om förslaget.

De mindre betydande anmärkningar, som i denna punkt göras och hvilka i allmänhet afse programmet, lära utan svårighet kunna afhjelpas, såsom ock till större delen skett i det nya förslag, som här nedan omförmåles.

Komitén har tagit alla dessa uttalanden i öfvervägande och med afseende på för handen varande förhållanden uppmärksammat dem.

I hvad mån öfriga uttalanden föranledt åtgärd, framgår tillräckligt tydligt af de omarbetade förslagsritningar, som nu föreligga.

Vid sammanfattning af etatsrådets yttrande och den af detsamma nu lemnade öfversigten framgår, att etatsrådet vid sin granskning af förslaget kommit till följande hufvudsakliga och här sammanfattade resultat:

a) att den af Riksdagen bestämda bygnadsplatsen blifvit begagnad med hänsyn till de fordringar, som ställas till en god reglering af strömförhållandena, af terrängen och af kommunikationslederna;

b) att etatsrådet väl i hufvudsak skänkt sitt gillande åt bygnadernas fasader i och för sig äfvensom åt den yttre arkitektoniska anordningen och grupperingen, men, med hänsyn till de stora dimensionerna i omgifningen, den stora platsen och bygnaderna i granskapet, anser, att här fordras högre fasader med kraftigt verkande former af en från slottet afvikande karakter;

c) att etatsrådet — under framställande af några mindre, lätt häfda, hufvudsakligen mot programmet rigtade anmärkningar — anser, att förslaget visar, att bygnadsplatsen är stor nog att rymma alla erforderliga och begärda lokaler, samt att förslaget erbjuder full trygghet äfven för framtida behof af utrymme; och

d) att etatsrådet anser, att de utgifter, som krävas för företagens utförande enligt förslaget och programmets bestämmelser, stå i ett sundt och godt förhållande till det resultat, som genom förslaget vinnes.

Härutöfver får komitén ytterligare framhålla, att etatsrådet bestämdt uttalat det omdöme, att slottet under alla omständigheter måste komma att göra sig gällande, oberördt af hvad slags större byggnad som helst på Helgeandsholmens vestra del.

Stockholm den 25 november 1890.

Riksdagshuskomitén:

R. Törneblad.

Edw. Sederholm.

Liss Ol. Larsson.

Claës Wersäll.

C. R. Troilius.

Bil. C.

Til Riksdagshuskomitén i Stockholm.

Efter i Henhold til den höitærede Komitées behagelige Skrivelse af 28:de November f. A. at have gransket de af Hr Overintendant Zettervall nu udførte Udkast til den nye Rigsdags- og Rigsbankbygning, unlader jeg ikke att udtale Fölgende:

A. Hvad angaaer Rigsdagshusbygningen.

Det af mig med X betegnede Udkast til denne Bygning, i hvilket der er taget Hensyn til den væsentlige Deel af de Udtalelser, jeg tillod mig at fremsætte i min Skrivelse af 11:te August f. A., er nu saa smukt og godt i sine Hovedtræk, at det ved den endelige Bearbejdelse vil kunne føre til en tilfredsstillende Lösning af den foreliggende Opgave. Planen viser, att de i Programmet fordrede Lokalteter have den Störrelse, som forlanges, alene med Undtagelse af, at 1:ste og 2:det Kammers Forsam-

lingssale der ere respektive 600 og 300 □' mindre i Areal end fordret; men Formindsnelsen er en Vinding i akustisk Henseende, og Salene ere dog mere end store nok till det Antal Medlemspladser, der er opgivet. Der er viist Udvei til at kunne faae 2:de Tribuner til ved hver Sal. Foruden et større Antal disponible Rum, er der i Planen givet ett meget værdifuldt Tillæg ud over Programmets Fordring i det der mod Öst ud med Forfaçaden, tæt op til Hovedingangen findes 2 store Foyeer, hver paa 1,300 □-Fod, en for hvert Kammer. Hele Plandelingen er enkelt smuk og yder gode Forbindelser og Adskillelser overalt, hvor dette maatte fordres i den daglige Forretningsgang, og dens Hovedlinier saa enkelte og naturlige, at det vil være let at give Façaderne deres yderlige Bearbejdelse. — Da dernæst Grupperingerne i Façaderne med Kuppel over Midtepartiet i Forfaçaden og med de ved Balustrader løftede Endepartier ogsaa indeholde et godt Grundlag for den yderlige Bearbejdelse, saa kan jeg ligeoverfor en saa fremragende Kunstner, som Hr Overintendanten, ikke udtale Andet, end at det er min Overbeviisning at det hele Projekt under hans kyndige Haand nu ved den endelige Bearbejdelse vil kunne modnes saaledes, at der foruden et godt Rigsdagshus, vil faaes ett Bygningsanlæg, der ikke virker skadelig paa Slottets Udseende paa samme Tid, som det hævder sig selv overfor dette. Skulde man i Fremtiden sænke Norrebroens Kjørebane, da vil dette ogsaa være en Vinding baade for Slot og Rigsdagshusbygning.

B. Hvad angaaer Rigsbankbygningen,

da er Planen for dette Bygningsanlæg ikke ændret, og jeg kan derfor her henholde mig til mine tidligere Udtalelser og kun fremhæve, at det vilde være en Vinding i flere Retninger, om Quaibreden strax blev udlagt i større Brede og efter en Regulering, der kun fordrede en Fundamenteringslinie, samt at man af Hensyn til Udseendet og til Vandet helst bör gaae til 21 Fods Høide og ikke nøies med de 20 Fod, hvortil den nu er løftet.

Façaden ligesom Lysforholdene i den store Banksal have vundet ved Midtepartiets nye Form, og jeg nærer ingen Tvivl om, at det ogsaa paa det Grundlag, der er givet i det foreliggende Projekt, hvor alle Programets Fordringer ere opfyldte, vil lykkes Overintendanten at forme Alt tilrette paa en kunstnerisk smuk Maade, saa at ogsaa denne Deel af Bygningskomplekset faaer den Værdighed og Anseelse, som udfordres. En Balustrade over Hovedgesimsen vilde være en væsentlig Hjælp hertil.

I det jeg forövrigt maa henvise til min Skrivelse af 11:te August f. A. kan jeg ikke andet end fremhæve hvad jeg har seet siden hin Udtalelse, nemlig Senatsbygningen i Rom med dens Buster af fremragende Patrioter og Maccari Fresker, som have faaet følgende forklarende Overskrift, der viser hvilket Blik man der har paa Kunstens store og skjønne Opgave i Statslivets Tjeneste: »Osservate con diligenza le cose dei tempi passati, perchè fanno lume alle future e quello che è e sarà stato in altro tempo. Nessuna cattiva sorte li fece mai diventare abietti, e nessuna buona fortuna li fece mai essere insolenti.»*

Med särdeles Höiagtelse

ærbödigst

E. Meldahl.

Kjöbenhavn den 10 januari 1891.

Bil. D.

Till Riksdagshuskomitén.

Undertecknad har härmed äran att till herrar komiterade afgifva rapport öfver de arbeten, som under 1890 blifvit utförda på grund af de tillämnade riksdags- och riksbankshusbyggnaderna å Helgeandsholmen.

Dessa arbeten hafva hufvudsakligast varit en fortsättning af de under år 1889 påbörjade och hafva bestått af:

- 1:o. *Dagliga afvägningar och observationer af vattenytorna;*
- 2:o. *Hastighetsmätningar;*
- 3:o. *Djupmätningar af tvär- och längdsektioner;*

* Gifven noga akt på förfutna tiders förhållanden, ty de sprida ljus öfver kommande dagar och öfver det tillstånd, som är och blir i en annan tid. Ingen motgång nedslog i i framtiden modet, ingen medgång förledde till öfvermod.

4:o. *Uppstickning af vattennivå-profiler och kurvkartors upprättande öfver vattenståndet i Mälaren och Saltsjön under de sista 30 åren; samt*

5:o. *Alternativa regleringsförslag.*

1:o. *Dagliga afvägningar och observationer af vattenytorna i Norrström, Stallkanalen och Saltsjön hafva egt rum under de tider, då någon nämnvärd höjdskillnad emellan Mälarens och Saltsjöns vattennivåer förefunnits. Då vattenståndet i förstnämnda sjö under denna vår och sommar varit särdeles högt, hafva genom dessa afvägningar rätt värderika observationer rörande mera ovanliga vattenflöden erhållits.*

2:o. *Hastighetsmätningar.*

I de uppejlade sektionerna i sjelfva strömmen, på ömse sidor om Helgeandsholmen äfvensom vester om denna, hafva hastighetsmätningar verkstälts såväl i närheten af vattenytan som på skilda djup derunder för att erhålla tillförlitliga medelvärden vid bestämmandet af den här framrinnande vattenmängden.

3:o. *Djupmätningar af tvär- och längdsektioner.*

Förra året hafva tvärsektioner upprättats öfver sjelfva strömfåran emellan Helgeandsholmen och fasta landet.

Då af dessa kartor synes, hurusom sjelfva strömmen ej framgår midt emellan stränderna, utan kastar sig från ena sidan till den andra, har man äfven ansett sig böra utsträcka djupmätningarna fram till Vasabron för att på en längre sträcka kunna följa sjelfva hufvudströmmens rigtning. Samtidigt härmed hafva äfven längdprofiler af de båda här framgående strömfåroras djupast liggande bottenlinie uppkonstruerats, hvilka ådaga-lägga, huru högst betydligt bottendjupen variera äfven i sjelfva hufvudströmmen.

4:o. *Uppstickning af vattennivå-profiler och kurvkartors upprättande öfver vattenståndet i Mälaren och Saltsjön under de sista 30 åren.*

För att få en hastigare och mera åskådlig bild af de data, som genom nu omnämnda observationer föreligga, äro profiler öfver de dagliga observationerna uppstickna. Som en ytterligare komplettering till dessa hafva, med stöd af vid Stockholms slusskontor befintliga registerböcker, högsta och lägsta vattenståndet i strömmen under en så lång tidsföljd som 30 år eller från och med 1860 till närvarande tid äfven blifvit profilerade och kartlagda.

Genom de sålunda i omkring 60 blad åskådliggjorda uppgifterna föreligger redan nu en särdeles detaljerad utredning af vattenförhållanden vid Mälarens utflöden, som kunna inverka på regleringsfrågan. Fortsatta mät-

ningar under nästkommande år komma emellertid att än ytterligare komplettera desamma.

5:o. *Alternativa regleringsförslag.*

Utarbetning af tvenne på nu omnämnda utredning grundade förslag till reglering af Helgeandsholmens stränder är till sina hufvuddrag verkställd.

Vid förslagets uppgörande har man utgått från den synpunkten, att endast sådan reglering af strandlinierna bör ifrågakomma, som ej i afsevärd grad ändrar strömförhållandena, men likväl gör det möjligt att i en framtid lätt kunna åstadkomma en ökning eller minskning i genomskärningsarean.

Stockholm i december 1890.

Carl G. Beljer. .

Alb. Amundson.

Riksgäldskontorets

balanserade tillgångar och skulder

vid 1890 års början och slut.

Den 1 Januari.			Den 31 Dec.	
Kronor.			Kronor.	
D e b e t.				
Tillgångar.				
<i>Fordringar för utgifna lån:</i>				
597,016	82	Byggnadslån	574,075:	63
567,625	30	Tomtregleringslån	758,717:	45
13,874	34	Lån för hamn- och brobyggnader...	553:	27
888,357	82	» kanal- och slussanläggningar	866,628:	78
41,845,185	44	» jernvägsanläggningar	42,369,569:	54
4,066	69	» undsättande af de genom 1868 års missväxt nöddande länen	3,091:	13
2,149,850	07	Fordran hos odlingslånefonden	2,649,850:	07
4,520,750	—	Tills vidare förräntade medel	9,979,208:	17
= 50,586,726: 48 =				
4,816,402	30	Räntor å förestående lån utbalanseras oförändrade	4,816,402	30
161,648	78	I likvid för försålda 1887 års 3 ⁶ / ₁₀ % obligationer emottagna depositionsbevis med ränta	—	—
1,450,400	—	Fordran af utländska bankirhus för emot ränta insatta medel, afsedda till annuitetslikvider	—	—
1,032,400	—	Uppköpt anvisning, afsedd till d:o	—	—
126,794	58	Jernvägshypoteksfondens behållning	133,155	68
1,926,776	—	Fordran af samma fond	1,919,003	52
2,266,619	13	De fonderade och konverterade lånens likvidations- och amortisementsfonder	2,019,367	11
18,484	98	Fordran af sistnämnda fonder	60,470	01
62,386,252	25	Transport	66,150,092	66

Den 1 januari.				Den 31 dec.	
Kronor.				Kronor.	
K r e d i t.					
Skulder.					
<i>Fonderade lån:</i>					
1,172,222	22	1860 års lån emot premieobligationer.....	1,031,111:	11	
34,642,400	—	1875 »	—:	—	
16,921,124	80	1878 »	16,665,432:	—	
112,167,000	—	1880 »	111,078,000:	—	
49,793,333	34	1886 »	49,625,333:	34	
17,550,500	—	1887 »	18,890,500:	—	
26,666,666	67	1888 »	26,666,666:	67	
—	—	1890 »	35,555,555:	56	
		= 258,913,247: 03	Kr. 259,512,598:	68	
<i>Icke fonderade lån:</i>					
10,125	—	Gamla 5 % lånet...	10,125:	—	
140,889	—	Göta kanals reparationsfond.....	140,889:	—	
			151,014:	—	259,663,612 68
		= 151,014 =			
		= 259,064,261: 03 =			
259,064,261	03	Transport		259,663,612	68

Den 1 januari.			Den 31 dec.	
Kronor.			Kronor.	
62,386,252	25		66,150,092	66
250,000	—	Transport		
		Försträckning till byggnadsfonden för riksdags- och riksbankshus		
14,365	13	Förskjutna utgifter för 1891 års Riksdag.....	15,445	31
1	—	Å anslagen till Riksdagens justitieombudsman och hans expedition		3 16
		<i>I Riksgäldskontorets kassa kontant inestående:</i>		
7,507	03	Förskott till riksdagskostnader.....	7,964:	65
629	38	» » kontors- och rättegångs- expenser vid riksgäldskontoret	1,016:	52
			8,981	17
1,581,523	46	Behållning å riksgäldskontorets folioräkning i riksbanken	1,501,916	—
		<i>Kapitalräkningen:</i>		
198,454,714	11	Skulder utöfver tillgångar	200,294,979	—
262,694,992	36		Transport	267,971,417 30

Den 1 januari.			Den 31 dec.	
Kronor.			Kronor.	
259,064,261	03		Transport	259,663,612 68
		<i>Diverse skulder:</i>		
1,014,699	02	För undsättningar vid missväxter eller felslagna skördar afsedda medel ...	1,006,354: 85	
14,245	81	Köpeskillingar för försålda mindre kronolägenheter.....	93,922: 56	
2,450,000	—	Till riksgäldskontorets förvaltning från kongl. statskontoret öfverlem- nad kassabehållning	7,200,000: —	
144,279	42	Å 1889 års anslag till riksdags- och revisionskostnader, aflöningar, an- nuiteter och räntor	—: —	
730	31	Af anvisade medel för inköp af Halls- berg—Motala—Mjölby jernväg.....	730: 31	
5,624	07	Återstoden af 1887 års anslag för inköp af jernvägen mellan Hudiks- vall och Näsvisen	5,624: 07	
381	58	År 1890 års anslag till Riksdagens bibliotek.....	1,172: 83	
771	12	Å 1889 års annuitetsanslag för 1875 års lån.....	—: —	8,307,804 62
262,694,992	36		Transport	267,971,417 30

Den 1 januari.			Den 31 dec.	
Kronor.			Kronor.	
262,694,992	36		Transport	267,971,417 30
		<i>Inom linien balanserade tillgångar:</i>		
		105,000: —	Brandförsäkringsvärdet af Riksdagens hus	105,000: —
		90,000: —	Bokföringsvärdet af riksgäldskontorets hus	90,000: —
		8,000,000: —	Allmänna hypoteksbankens grundfond	30,000,000: —
		3,000,000: —	Aktiebolaget sågverksegarnes garantiförenings d:o	3,000,000: —
		11,195,000: —		Kr. 33,195,000: —
262,694,992	36		Summa	267,971,417 30

Den 1 januari.		Den 31 dec.
Kronor.		Kronor.
262,694,992 36		Transport 267,971,417 30
	<i>Inom linien balanserade skulder:</i>	
	150,000: — Konung Carl XIII:s hemgiftskapital	150,000: —
	100,777: 16 Lappmarks eckle- siastikverks fond...	100,777: 16
	8,000,000: — Af riksgäldskonto- ret utfärdade, till allmänna hypo- teksbanken aflem- nade 4½ % obli- gationer	30,000,000: —
	3,000,000: — Af d:o till aktie- bolaget sågverks- egarnes garanti- förening öfverlem- nade d:o	3,000,000: —
	3,536: 88 Af lånet på 100 år till Trollhätte sluss- verk	3,536: 88
	<hr/> 11,254,314: 04.	<hr/> Kr. 33,254,314: 04
<hr/> 262,694,992 36		<hr/> Summa 267,971,417 30